

Giải pháp kiến trúc để nâng cao giá trị sử dụng cho các hoạt động cộng đồng tại công viên di tích lịch sử Gò Đống Đa

Architectural solutions to enhance using value for community activities at Go Dong Da history park

Nguyễn Văn Toàn, Vũ Nguyên Gia Thịnh, Vương Hữu Thanh Phúc, Nguyễn Thị Vinh Hạnh
Nguyễn Đức Quang

Tóm tắt

Công viên Di tích lịch sử-văn hóa Gò Đống Đa là nơi mang giá trị đặc biệt về lịch sử, văn hoá, xã hội. Tuy nhiên, do chưa được thực sự quan tâm đúng hướng dẫn đến di tích Quốc gia đặc biệt này chưa phát huy được hết các giá trị vốn có và hiệu quả khai thác sử dụng thấp. Thông qua phương pháp khảo sát thực trạng, tổng hợp và phân tích dữ liệu kết hợp với một số phương pháp nghiên cứu khác, bài báo đề xuất các giải pháp tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan của Công viên Gò Đống Đa để phù hợp với các nhu cầu của cộng đồng trong bối cảnh mới nhằm phát huy các giá trị lịch sử, văn hóa- xã hội của Công viên Gò Đống Đa. Các giải pháp hướng đến việc nâng cao giá trị sử dụng của công viên di tích bằng cách tạo ra các không gian hoạt động cộng đồng cho người dân nói chung và dân cư trong khu vực nói riêng.

Từ khóa: không gian công cộng, kết nối cộng đồng

Abstract

Go Dong Da Historical-Cultural Relic Park is a place of special historical, cultural and social value. However, due to not really paying attention to the instructions to this special national relic, the inherent values have not been fully promoted and the exploitation efficiency is low. Through the method of surveying the current situation, synthesizing and analyzing data in combination with some other research methods, the article proposes solutions to organize the spatial architecture and landscape of Go Dong Da Park to suit the needs of the people. in accordance with the needs of the community in the new context in order to promote the historical, cultural and social values of Go Dong Da Park. The solutions aim to improve the use value of the relic park by creating community activity spaces for people in general and residents in the area in particular.

Key words: public space, community connection

Nguyễn Văn Toàn, Vũ Nguyên Gia Thịnh,
Vương Hữu Thanh Phúc, Nguyễn Thị Vinh Hạnh
Sinh viên Khoa Kiến trúc, Trường Đại học Kiến trúc Hà Nội
Mail: Vhphuc@gmail.com 0868655205
ThS.KTS. Nguyễn Đức Quang
Bộ môn Kiến trúc nhà ở, Khoa Kiến trúc
Mail: quangnd@hau.edu.vn; ĐT: 0913526422

Ngày nhận bài: 18/6/2021
Ngày sửa bài: 05/8/2021
Ngày duyệt đăng: 06/8/2021

1. Đặt vấn đề

Công viên di tích Gò Đống Đa - nơi ghi dấu chiến thắng Ngọc Hồi - Đống Đa năm 1789. Công viên là nơi lưu giữ những dấu ấn về vang trong công cuộc chống ngoại xâm, là chiến tích lịch sử cho các thế hệ và cũng là không gian văn hóa - lịch sử, cảnh quan của đô thị.

Tuy nhiên, với thực trạng tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan hiện nay, khu công viên chưa phát huy hiệu quả sử dụng, phục vụ các hoạt động cộng đồng một cách tốt nhất. Ngoài việc phục vụ Lễ hội Gò Đống Đa vào tháng 5 tháng Giêng thì gần như công viên bị “đóng kín”, ngăn cách với khu vực dân cư xung quanh bởi các tường rào chắn. Trong khi đó, người dân liền kề với công viên thì lại thiếu các không gian sinh hoạt, đặc biệt không có các không gian sáng tạo dành cho các đối tượng thanh thiếu niên.

Bởi vậy rất cần một nghiên cứu khoa học để đưa ra các giải pháp tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan nhằm phát huy giá trị của công viên Gò Đống Đa, đáp ứng nhu cầu sử dụng của người dân và cộng đồng dân cư xung quanh.

2. Thực trạng công viên di tích lịch sử Gò Đống Đa

Công viên Gò Đống Đa là nơi thường xuyên tổ chức các sự kiện lễ hội, sinh hoạt văn hóa với sự tham dự của nhiều du khách trong nước và quốc tế, nhưng hiện trạng công viên vẫn còn có nhiều bất cập, chưa tương xứng với vị trí và vai trò của một công viên văn hóa lịch sử giữa lòng thủ đô. Nhiều hạng mục của công viên đã bị xuống cấp, cơ sở vật chất, công trình phụ trợ còn khiêm tốn; công viên bị biệt lập, thiếu kết nối với các không gian, di tích xung quanh, thiếu các không gian sinh hoạt cộng đồng và chưa tương xứng với một khu di tích của quốc gia....

Sân lễ hội rộng nhưng trống trải, không thuận tiện cho các hoạt động cộng đồng, chưa tạo hấp dẫn cho người tham quan và cộng đồng dân cư, thậm chí đá lát sân vào mùa nóng còn gây hiệu ứng bức xạ nhiệt ra môi trường xung quanh.

3. Nguyên tắc tổ chức không gian kiến trúc

Từ những đánh giá về thực trạng của công viên Gò Đống Đa, qua phân tích nhu cầu từ thực tiễn cũng như tổng hợp các ý kiến đóng góp từ cộng đồng dân cư khu vực, nhóm nghiên cứu đã xây dựng các nguyên tắc để tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan tại công viên di tích lịch sử Gò Đống Đa nhằm phát huy giá trị sử dụng, phục vụ sinh hoạt cộng đồng của người dân.

Nguyên tắc số 1: Không gian mở nhưng không xâm phạm di tích.

Nguyên tắc số 2: Phát huy các giá trị lịch sử - văn hóa của khu di tích.

Hình 1a: Các bức tường dưới sự tác động của khí hậu trở nên rêu mốc

Hình 1.b: Bên dưới một số góc khoảng tường trở thành khu vực tập kết rác

Hình 2: Tình trạng lấn chiếm vỉa hè bán hàng rong và đỗ xe trái phép bên ngoài

Nguyên tắc số 3: Phát huy giá trị sử dụng/sinh hoạt phục vụ cộng đồng.

Nguyên tắc số 4: Các giải pháp phải linh hoạt cơ động để phục vụ nhiều đối tượng, mục đích sử dụng.

4. Giải pháp tổ chức không gian kiến trúc - cảnh quan

4.1. Giải pháp quy hoạch tổng thể

Đề xuất mở rộng không gian để kết nối công viên Gò Đống Đa với không gian lân cận như công viên Trần Quang Diệu, hồ Vuông và Không gian kiến trúc phía sau hồ cũ (nay được sử dụng làm Học Viện Chính Trị Hành Chính Quốc Gia Hồ Chí Minh)

4.2. Dùng các trang thiết bị tiện ích để đáp ứng đa dạng các hoạt động cộng đồng.

Đề xuất sử dụng trang thiết bị tiện ích có cấu trúc modul, tháo lắp thuận tiện, cơ động để linh hoạt sử dụng cho các hoạt động cộng đồng. Modul đề xuất vật liệu là các thanh thép rỗng (có thể dùng thép tái chế) dài 50cm hoặc 100cm, kết hợp ván, hộp gỗ tái sử dụng, nhẹ và rẻ có thể tháo rời hoặc ghép vào nhau tạo sự đa dạng trong các mục đích sử dụng.

* Sử dụng module phục vụ sinh hoạt cộng đồng vào ngày thường

Trong các hoạt động sinh hoạt cộng đồng hàng ngày, các module được tổ hợp để hướng đến việc tạo không gian thư

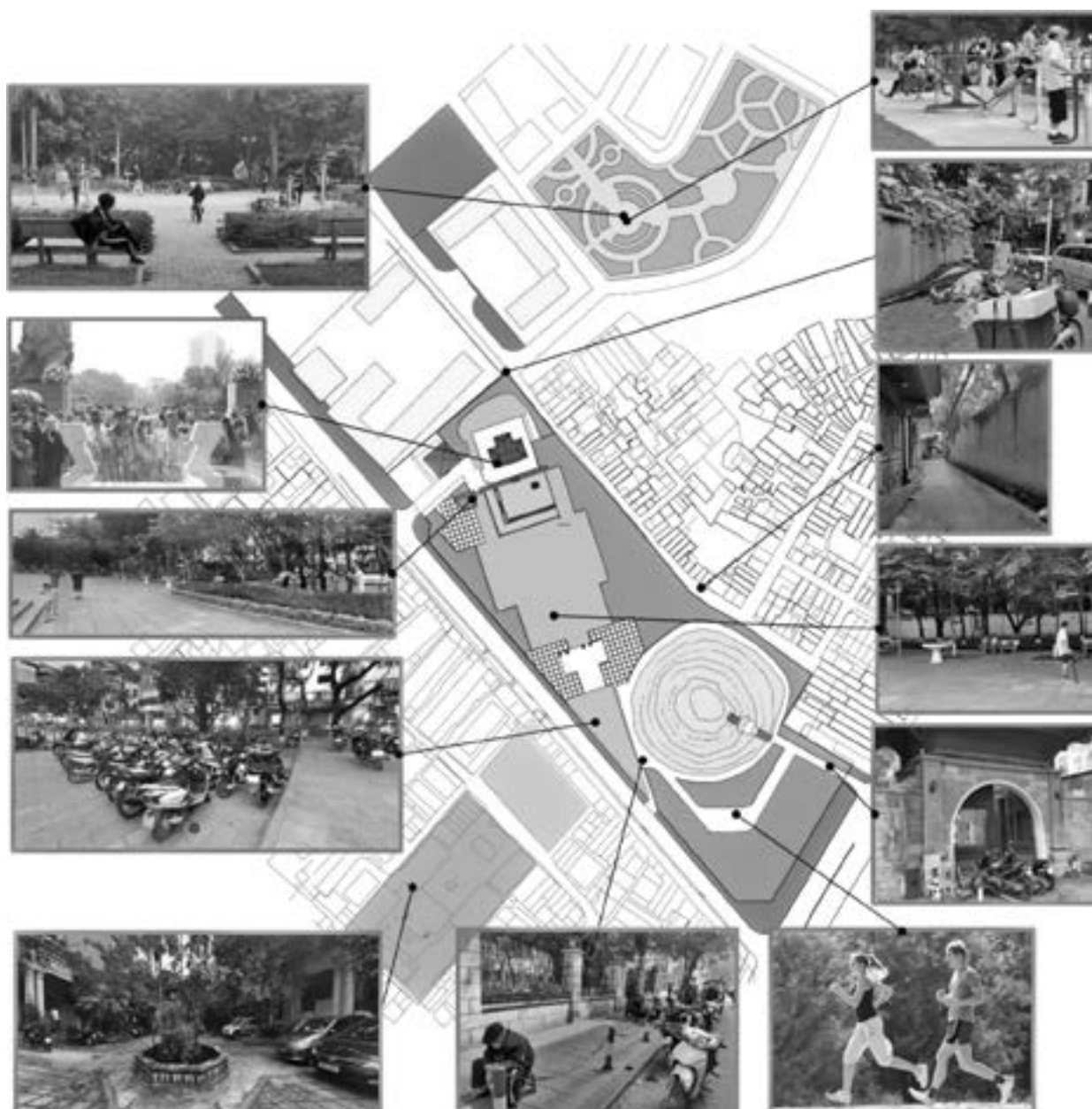
giãn cho việc nghỉ ngơi sau luyện tập thể thao, tạo không gian thích hợp trong hay sân chơi sáng tạo, thân thiện với trẻ nhỏ. Hình thức lắp ghép đa dạng để mọi người có thể lựa chọn sử dụng phù hợp với nhu cầu bản thân và cũng để tạo các công trình kiến trúc nhỏ, tiện ích giúp công viên thêm sinh động. Các module còn có thể dễ dàng lắp dựng thành những không gian triển lãm ngoài trời, thư viện lưu động, hoặc phục vụ tổ chức những sự kiện nổi bật. Qua đó tăng sự hấp dẫn của công viên, nâng cao truyền thông, giáo dục cho giới trẻ cũng như phát huy giá trị lịch sử văn hóa.

* Sử dụng Module làm khán đài vào dịp lễ hội hoặc các sự kiện văn hóa khác

Khi có hoạt động Lễ Hội kỷ niệm chiến thắng Ngọc Hồi Đống Đa vào ngày mùng 5 tháng Giêng, các sự kiện văn hóa – lịch sử khác, để đảm bảo khách đến tham dự có chỗ ngồi và đảm bảo tầm nhìn lên sân khấu, các module có thể tổ chức kết hợp tạo thành khán đài tạm thời hay những giá treo pano đăng tải thông tin về lễ hội.

b. Giải pháp sử dụng Parklet ngăn phương tiện giao thông cơ giới

Cấu tạo các Parklet được thiết kế với 2 khối lập phương cơ sở, một khối đặc và một khối rỗng có kích thước là 500mm x 500mm x 500mm để có thể đặt được vật dụng lên trên hoặc bên trong chúng. Sau đó ghép chúng thành block hình hộp chữ nhật có kích thước 500mm x 2000mm x

Hình 3. Các hoạt động sử dụng và những vấn đề tồn đọng tại khu di tích

Hình 4: Sơ đồ hình thành các nguyên tắc tổ chức không gian

500mm gồm 1 thảm cỏ, 1 ghế ngồi nghỉ và 1 chậu cây xanh có diện tích bằng 1 chỗ đậu xe. Các Parklet được sắp xếp dọc theo vỉa hè phố Đặng Tiến Đông nhằm loại bỏ hàng rào sắt vô cảm trước đó, tạo điều kiện cộng đồng dân cư xung quanh dễ dàng tiếp cận sử dụng nhưng vẫn ngăn chặn được tình trạng xe cộ lấn chiếm vỉa hè.

Trong ngày tổ chức sự kiện, Lễ hội Kỷ niệm Chiến thắng Ngọc Hồi Đống Đa, có lượng người tham gia đông, các module Parklet sử dụng để chặn hai đầu đường Đặng Tiến Đông để tạo ra không gian bổ sung cho lễ hội được tổ chức bên trong.

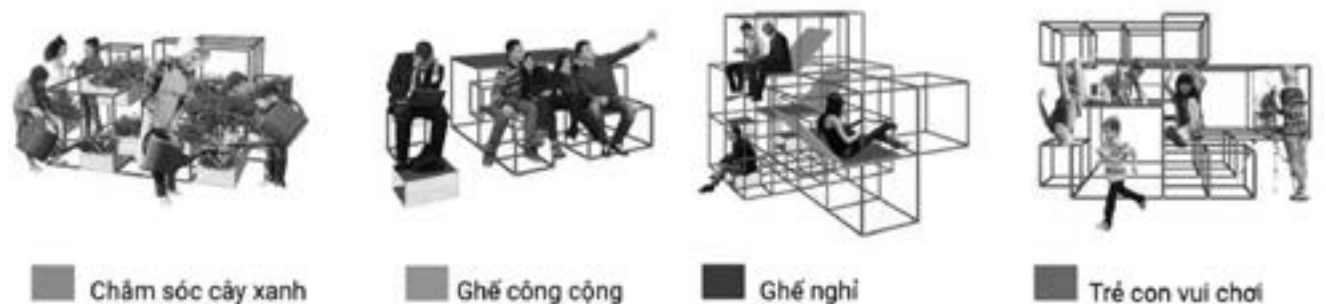
4.3. Giải pháp cải tạo không gian, kiến trúc cảnh quan.

* Cải tạo tường rào và vỉa hè xung quanh trường THCS Quang Trung

Nhóm nghiên cứu kiến nghị dỡ bỏ các rào cản hiện tại trên vỉa hè, kết hợp các module parklet với các lớp xe ô tô cũ được chồng lên nhau, sơn các màu sắc sỡ, tươi sáng phù hợp với tâm sinh lý của lứa tuổi học sinh, tạo thành các chậu cây, ghế ngồi, xích đu... để trang trí và tạo thành những không gian tổ chức hoạt động vui chơi, học thuật, triển lãm ngoài trời. Trên tường gắn các hệ thống biển báo giao thông lên lớp xe ô tô cũ, rồi treo lên tường quanh trường học theo các bố cục sinh động. Việc cải tạo tường rào và vỉa hè đã cải

Hình 5. Sơ đồ tổng mặt bằng kết nối công viên Gò Đống Đa với không gian xung quanh

Hình 6. Sử dụng cấu trúc modul kích thước phù hợp để dàng tháo lắp, linh hoạt cấu trúc để sử dụng vào hững chức năng khác nhau

thiện không gian cảnh quan và nâng cao tính giáo dục trong cộng đồng.

* Tái sử dụng các phù điêu di tích cũ trong việc giáo dục truyền thống và phát huy giá trị văn hóa lịch sử

Sau khi các tấm phù điêu 2 bên tượng đài vua Quang Trung được thay bằng chất liệu đá, các tấm phù điêu xi măng cũ hiện đang bị bỏ quên, xếp chồng ở cuối công viên. Điều này vừa không tôn trọng giá trị lịch sử của tác phẩm vừa mất diện tích sử dụng. Nhóm đề xuất tái sử dụng những tấm phù điêu cũ, dựng những tấm phù điêu này lên mảng tường đối diện cổng trường THCS Quang Trung để lưu giữ lại những giá trị nghệ thuật, văn hóa lịch sử.

4.4. Giải pháp tạo cảnh quan và cải thiện vi khí hậu khu vực sân lễ hội của công viên

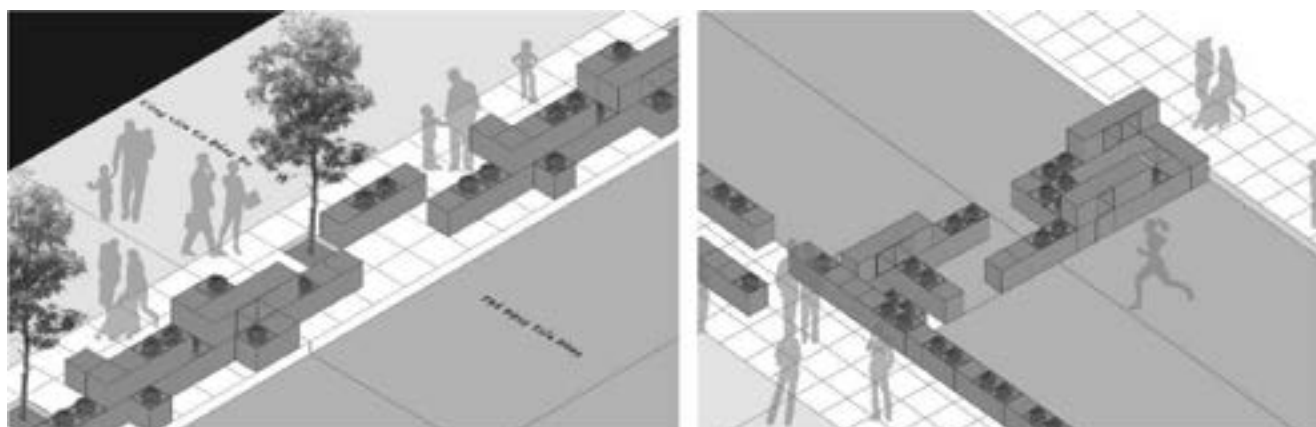
Sử dụng đài phun nước âm nền (Floor Fountain) hay đài phun nước khô (Dry Deck fountain), để giấu hệ thống ống bên dưới mặt sân, giúp an toàn cho người đi lại bên trên. Vào những ngày mùa hè, các tia nước phun lên tạo cảnh quan và cải thiện môi trường vi khí hậu. Ban đêm, các tia nước được phun lên kết hợp với công nghệ 3D hologram để tái hiện hình ảnh liên quan đến chiến tích Gò Đống Đa, tạo nên một không gian trình chiếu nghệ thuật của nước và ánh sáng, cảnh quan với lịch sử.

Hình 7: Mẫu mô hình lắp ghép modul phục vụ cho việc trưng bày, triển lãm

Hình 8: Mẫu mô hình lắp ghép modul sử dụng trong lễ hội

Hình 9: Parklet được xây dựng theo dạng tập trung và sử dụng để chặn đường khi có yêu cầu

Hình 10: Giải pháp trang trí các lớp ô tô cũ kết hợp giáo dục luật giao thông

Hình 11: Phôi cảnh trang trí tường rào đôi diện trường THCS Quang Trung

Hình 12: Minh họa hệ thống phun nước ban ngày và ban đêm

5. Kết luận

Công viên Gò Đống Đa có tầm giá trị văn hóa - lịch sử và tầm quan trọng trong không gian kiến trúc cảnh quan khu vực. Việc quy hoạch tổng thể, kết nối công viên với các không gian xung quanh vừa có tính mở để tăng hướng tiếp cận, vừa có tính kết nối để đáp ứng nhu cầu sử dụng, phục vụ sinh hoạt cộng đồng của dân cư khu vực cũng như đáp ứng yêu cầu của các dịp lễ hội. Điều đó là rất quan trọng và cần thiết. Trên các cơ sở sở pháp lý, lý thuyết, phân tích thực tiễn và các yếu tố ảnh hưởng, nghiên cứu đã đề xuất các nguyên tắc tổ chức kiến trúc cảnh quan của công viên di tích. Từ đó đề xuất các giải pháp kiến trúc linh hoạt, hấp dẫn, phong phú và thân thiện với môi trường, phù hợp với yêu cầu bảo tồn. Điều này đáp ứng được các yêu cầu sử dụng, phù hợp với cảnh quan di tích, cân bằng giữa việc bảo tồn và nâng cao giá trị sử dụng của công viên đối với các hoạt động của cộng đồng.

Giải pháp cũng ứng dụng các công nghệ hiện đại vào việc cải thiện môi trường tự nhiên, tạo không gian sinh hoạt văn hóa đa dạng, hấp dẫn. Bên cạnh đó các giải pháp thiết kế cảnh quan sử dụng vật liệu tái chế bảo vệ môi trường cũng mang tính giáo dục cao tới học sinh và cộng đồng dân cư.

Nâng cao giá trị sử dụng cho các hoạt động của cộng đồng tại công viên di tích lịch sử Gò Đống Đa là một vấn đề gắn liền với các yếu tố văn hóa - lịch sử - xã hội - kiến trúc, trong đó vai trò của thiết kế tổ chức không gian kiến trúc cảnh quan rất cần có sự tham gia của Nhà quản lý - chuyên gia - cộng đồng. Cùng với các cơ chế chính sách quản lý phù hợp, sự chung tay của cả cộng đồng với các mức độ khác nhau, hy vọng mô hình này sẽ thành công./.

Tài liệu tham khảo

1. Hàn Tắt Ngạn (1992), Khai thác và tổ chức cảnh quan trong sự hình thành và phát triển đô thị Việt Nam, Luận án phó tiến sĩ Kiến trúc, trường Đại học Kiến trúc Hà Nội.
2. Lương Thu Thảo- Nghiên cứu định hướng cho thiết kế cải tạo tổng thể công viên Thống Nhất dựa trên đóng góp cộng đồng.
3. Bùi Quang Vinh (2008), Quản lý quy hoạch xây dựng công viên tuổi trẻ thành phố Hòa Bình với sự tham gia của cộng đồng, Luận văn Quản lý đô thị, trường Đại học Kiến trúc Hà Nội.
4. HealthBrigde- the Asia Foundation- Quản lý đô thị trong bảo tồn và quản lý vườn hoa/ sân chơi khu dân cư trong các quận nội đô Hà Nội
5. Phạm Thị Thanh Huyền – Vẽ bản đồ công viên và vườn hoa ở Hà Nội thay đổi giữa 2000 và 2010, tiếp cận không gian và chất lượng.
6. Đề tài NCKH Đánh giá thực trạng và đề xuất giải pháp tổ chức kiến trúc cảnh quan các vườn hoa công cộng khu vực nội đô lịch sử Hà Nội có sự tham gia của cộng đồng của PGS.TS Lê Quân, trường Đại học Kiến trúc Hà Nội.